

ИНТЕРКУЛТУРАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ И СОЦИЈАЛНО-КОМУНИКАЦИЈСКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ВАСПИТАЧА

Сажетак: Развој социјално-комуникацијских компетенција личности осјетљив је и цјеложивотни процес. Оспособљавање личности за културу комуницирања, уважавање разлика и различитости и способност сарадње у мултикултурном окружењу, значајан је педагошки задатак. С њим треба започети већ у дјечијем вртићу. Значајну улогу у том процесу имају факултети који образују будуће васпитаче, који би требали бити главни покретачи и медијатори у стицању интеркултуралних садржаја и вриједности. Обогаћени интеркултуралним садржајима током студија васпитачи ће моћи успјешно развијати социјално-комуникацијске компетенције, али и подстицати дјецу у вртићу на промовисање и обликовање става отворености према другима, једнакости и међусобног уважавања. Да би се утврдило, да ли су и у којој мјери студенти студијских група за васпитаче усвојили током студија интеркултуралне садржаје, у раду су анализирани садржаји Наставног плана и програма Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини. С циљем да се испита како студенти процењују допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајима развоју социјално-комуникацијских компетенција, у мјесецу мају 2012. године спроведено је истраживање на узорку од 123 студента Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини.

Кључне ријечи: васпитач, дјечији вртић, социјално-комуникацијска компетенција васпитача, интеркултурално образовање

Увод

Полазећи од реалности да су данашњи вртићи постали мјеста различитих култура, религија и језика, од васпитача се захтјева суочавање с промјенама које су узроковане мултикултуралном средином. На такве захтјеве може одговорити само васпитач који је интеркултурално образован. Образовање васпитача у подручју интеркултурализма (интеркултуралног васпитања и образовања) треба гледати у свјетлу оспособљавања за вртић отворен према разликама и различитостима. Ова је промјена нужна како бисмо оспособили

будућег васпитача за изазове комплексног савременог друштва, гдје је његова улога вишезначна.

Квалитетан васпитач практичар требао би препознати те задовољавајуће индивидуалне потребе дјецe, препознати њихове могућности и интересе. Такође и поседовати развијене педагошке концепције и начине како да обезбједи добро структуриране услове социјалног и материјалног окружења и на тај начин оснажи свако дијете да се развије до својих оптималних нивоа, поштујући његову природу цјеловитог учења и развоја. У мултикултуралном окружењу, какво је наше, васпитачи нису само добри познаваоци других култура, већ сарадници и креатори који се требају трудити да обезбједe оптималне услове за задовољавање дјечијих друштвених потреба и јавно прокламованих дјечијих права да се роде, расту и развијају се у средини која ће обезбједити њихово физичко и ментално здравље, у којој ће се осјећати вољеним и прихваћеним, без изузетка и без дискриминације. Наведено је важно како би васпитачи у вртићу стварали природну, сигурну и подстицајну интеркултуралну заједницу. Стога ваља омогућити образовање васпитача које пружа одговарајуће стицање знања, искустава, навика и социјално-комуникацијских компетенција битних за провођење и живљење у интеркултуралној заједници.

У овом контексту у протеклих десетак година промијенила су се и очекивања друштва у односу на васпитача. Његова измјењена улога захтјевна је и сложена, исто као и очекивања дјецe, родитеља, стручних сарадника, савјетника и шире друштвене заједнице. Таквој захтевној улози може одговорити само компетентан васпитач. Тиме се намеће важност социјално-комуникацијских компетенција васпитача водитеља који ће стварати позитивно вртићко окружење за квалитетну интеракцију, просоцијално понашање и социјалну осјетљивост међу дјецом, родитељима и васпитачима различитих култура. Нова улога васпитача јесте оспособити дјецу за комуникацију и прихватање људи који су различити од њих, како би се осјећали достојним и равноправним чланом заједнице којој припадају.

1. Интеркултурално образовање

Интеркултурализам подразумијева суочавање с проблемима који се јављају у односима између носиоца различитих култура, њихово прихватање и поштовање. Префикс *интер* не значи једноставно присуство или суживот, случајно мијешање култура, нити замјену једног облика мишљења другим, већ могућност упоређивања различитих мишљења, идеја и култура на једном простору (Kim, 1991: 260). Интеркултурализам подстиче на размишљање о разликама психо-спознајним, етничким, културним, религиозним и др., о борби против предрасуда, о мирном суживоту међу народима, појединцима или групама различитог поријекла, о једнаким могућностима у образовању.

Интеркултурализам путем конкретних прилика омогућава да се дође до суочавања, комуникације, међусобног упознавања и вредновања, размјене вриједности и модела живота те друштвено-етичког поштовања. Стога за Фалангу (1993) интеркултурално образовање значи образовање за мир, образовање за развој, за демократски суживот, образовање за људска права. Дакле, интеркултурализам значи схватити другог и бити у интерактивном односу с њим. Притом схватити не значи акумулирати информације, говорити о другима, већ говорити с другима, слушати и одговарати, јасно се изражавати и квалитетно слушати, уважавати разлике и различитости, и развијати сарадњу.

Од интеркултурализма се у образовању очекује да допринесе даљњем развијању демократије, заштите људских права, бољем међусобном разумијевању и сарадњи. Исто се тако очекује и његов допринос свијести о националном, вјерском, језичном и културном идентитету појединца. Учећи препознавати и уважавати своје посебности, учимо се уважавати различитости. У том процесу интеркултурално образовање има за циљ не само информисаност о различитостима већ довођење тих различитости у однос. Информисаност о историји, достигнућима и начину живота различитих група је полазна основа, али суштина интеркултуралног образовања је у сљедећем кораку – у успостављању интеракције и комуникације између припадника различитих култура и откривању њихових сличности, односно елемената који их повезују (Ouellet, 1991). Знање о различитостима надограђује се искуством о различитостима кроз потрагу за сличностима. Оваква интеркултурна комуникација може довести до неспоразума и конфликта, где се дијалог не одвија по аутоматизму и где је тешко дефинисати неке универзалне механизме рјешавања спора јер је он културно условљен. Међутим, уз развијање социјално-комуникацијских компетенција као вјештине стварне културе комуницирања – јасног изражавања и квалитетног слушања, уважавања разлика и различитости, демократских принципа и способности сарадње тај ће динамички аспект ипак резултирати бољим разумијевањем и сарадњом.

Велику одговорност за оспособљавање за интеркултуралне односе и успјешан живот у мултикултуралном друштву има систем образовања у цјелини, посебно факултети, а унутар њих посебно факултети за образовање васпитача – зачетника интеркултуралног образовања. Како наводи М. Братанић: „Бити добар одгајатељ у најширем смислу ријечи значи овладати умијећем одгајања у којем је знање само један сегмент. Бити добар одгајатељ значи одгајати свим својим бићем. Бити оно што јеси да би био способан прихватити друге онакве какви јесу...” (Братанић, 1990: 7). Стога интеркултурални садржаји морају бити имплементирани унутар студијских програма будућих васпитача како би стекли интеркултуралне способности и социјално-комуникацијске компетенције као дио интеркултуралних способности.

2. Социјално-комуникацијске компетенције васпитача

У расправи о интеркултуралном образовању не може се изоставити појам компетенција. Постати стварно интеркултурално образован, значи бити способан живјети у условима гдје сваког појединца прихватамо без обзира на његову културну припадност, поријекло те значи стећи за то потребне вјештине и компетенције. Сусрети различитих култура у данашњем савременом свијету збивају се у најразноврснијим облицима комуницирања, а свакодневна интеракција припадника различитих култура различитост је учинила саставним дијелом савременог друштва. Полазећи од реалности да су данашњи вртићи постали сједишта различитих култура, религија и језика, развој односа васпитача према културно различитој дјечи темељен на интеркултуралним компетенцијама постаје од кључне важности. У овом контексту у протеклих десетак година промијенила су се и очекивања друштва у односу на васпитача. Потребне компетенције васпитача постају све сложеније како би могле одговорити на нове изазове и захтјеве другачијег карактера. Једна од засигурно важнијих компетенција савременог, интеркултурално образованог васпитача је социјално-комуникацијска компетенција.

Васпитање и образовање предшколске дјеце подразумијева сложену интеракцију са многобројним учесницима (дјеца, родитељи, колеге и друштвена заједница) и подстицање учења и развоја дјеце кроз обликовање флексибилне организације, подстицајног окружења, отвореног курикула, дјелотворних поступака васпитача и њихове квалитетне интеракције. Социјално-комуникацијске компетенције покривају све облике понашања којима васпитач треба овладати како би на ефикасан начин учествовао у интеракцији са дјецом, креирао квалитетне односе и подстицајну климу што доприноси стварању оптималних услова за раст и развој сваког дјетета. То, такође придонosi унапређивању дјечијег учења на трајној основи, што се постиже охрабривањем дјеце да се развијају, размјењују знања, искуства, осјећања и мишљења без обзира на културну припадност. Одлике социјално-комуникацијски компетентног васпитача су његова способност за грађење и унапређивање квалитетних односа са свим учесницима васпитно-образовног процеса (дјеца, родитељи, колеге и остали), те јасно изражавање и квалитетно слушање, уважавање разлика и различитости и способност сарадње на свим нивоима. Уколико је тај однос задовољавајући и квалитетан, осигурава се добро осјећање (задовољство) свих учесника у васпитно-образовном процесу те им пружа осјећај прихваћености и сигурности.

Према *Стандардима квалитета рада васпитача, педагога и директора у предшколском васпитању и образовању у БиХ* (2011) темељне социјално-комуникацијске компетенције васпитача су: јасно изражавање и квалитетно слушање, уважавање разлика и различитости и способност сарадње и рада у тиму.

Специфичне компоненте компетенције *јасно изражавање и квалитетно слушање* су: а) способност да се презентују сопствене идеје и да се слушају

идеје других; б) разумијевање емоција, својих и туђих, као и извјестан степен контроле над сопственим емоцијама; в) схватање динамике разговора и коришћење језика позитивне акције; г) способност прецизног слушања што доприноси развоју повјерења код саговорника; д) способност преговарања и ђ) успешно доношење одлука које је засновано на процјењивању различитих мишљења.

Компетенција која се односи на *уважавање разлика и различитости* претпоставља појединца који је у стању да поштује и цијени вриједности, вјеровања, културу и историју других људи. Разумијевање и позитиван однос према другим људима ослоњени су на емпатијско слушање других и њихових вриједности, што доприноси разумијевању других и другачијих, уважавању и усклађивању различитости, битног услова за развој сарадничких односа и тимског рада, али и уважавању и усклађивању различитости, као битног услова за развој сарадничких односа и тимског рада. Увјежбавање толеранције и међусобног прихватања у групи различите дјеце у дјечијем вртићу, помаже дјецу да прихвате себе и ослободе се предрасуда. Различитост у вртићу води ка разумијевању других култура и мијења начин на који васпитач пружа информацију. Императив је да васпитачи буду интеркултурално образовани на прави начин и припремљени на различитост дјеце у групи, али и да науче како да обрађују нове теме са дјецом различитог културног поријекла и различитих образовних потреба.

Компетенција *спремност за сарадњу и рад у тиму*, подразумева способности васпитача да: а) користе понашања – подржавање, охрабривање, слушање, прихватање, вјеровање, поштовање и преговарање о разликама, б) анализирају спорне проблемске ситуације у чијем ће рјешавању бити фокусирани на проблем и в) да доносе нове идеје и ефикасно раде и доприносе развоју цијеле предшколске установе. Узроци слабе сарадње леже у неодговарајућој комуникацији која може да доведе до погрешног разумијевања онога што се дешава. Ако нема духа сарадње, може се догодити да се проблеми гурну у други план јер се саговорници усредсређују на личност умјесто на заједнички покушај да се ријешу конкретан проблем. Нетолеранција може да води у конфликт вриједности, циљева и ставова углавном око тога шта је за дијете најбоље, али и до несугласица око питања шта је важно за дијете у вртићу и породици и ко ће извршити пресудни утицај у одређеној ситуацији. Сваки напор који се уложи да би се побољшала комуникација, сарадња и толеранција између различите дјеце у дјечијем вртићу, умањује утицај аспеката моћи и унапређује квалитет односа између дјеце. Повећавањем броја позитивних контаката, васпитач показује своју бригу за дијете, а не само бригу о спровођењу програма и метода васпитања и образовања у дјечијем вртићу.

Поменуте компетенције требале би бити саставни елементи наставних програма за образовање и оспособљавање будућих васпитача за њихово поучавање, као и на нивоу стручног усавршавања у склопу цјеложивотног учења. Стога се стечене компетенције требају непрестано усавршавати, одр-

жавати и обнављати на свим поменутиим нивоима. Једино тада можемо говорити о квалитетном, потпуном и цјеловитом оспособљавању васпитача за рад у подручју васпитања и образовања за интеркултурализам.

3. Методологија истраживања

Предмет истраживања. У ширем смислу, предмет рада је проучавање компетенција васпитача за изградњу интеркултуралног окружења у дечјим вртићима. У ужем смислу, предмет је истраживање доприноса изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајима у развоју социјално-комуникацијских компетенција студената предшколског васпитања и образовања.

Циљ истраживања је испитивање ставова и мишљења студената о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција у зависности од године студија коју похађају.

Задаци истраживања су: 1) да се утврди постоји ли разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције јасног изражавања и квалитетног слушања у зависности од године студија коју похађају; 2) да се утврди постоји ли разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције уважавање разлика и различитости у зависности од године студија коју похађају и 3) да се утврди постоји ли разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције

Хипотезе истраживања. Општа хипотеза гласи: Студенти предшколског васпитања и образовања сматрају значајним допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција, али не процењују подједнако баш сви тај допринос. Посебне хипотезе су: 1) не постоји разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције јасно изражавање и квалитетно слушање у зависности од године студија коју похађају, 2) постоји разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције уважавање разлика и различитости у зависности од године студија коју похађају и 3) постоји разлика у ставовима и мишљењима студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним

садржајем развоју компетенције способност сарадње и рада у тиму у зависности од године студија коју похађају.

Варијабле истраживања. Зависну варијаблу представљају ставови и мишљења студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција. Независну варијаблу представља година студија.

Методе, технике и инструменти истраживања. Коришћене су следеће методе: а) метода теоријске анализе и синтезе (примјењена је у теоријском приступу проблему истраживања и приликом анализе резултата истраживања); б) сервеј истраживачки метод (коришћен је при испитивању мишљења и ставова студената предшколског васпитања и образовања о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција) и в) аналитичко-дескриптивна метода (коришћена у теоријском приступу проблему истраживања и при анализи наставног плана и програма Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини), резултата истраживања (анализа) и при интерпретацији резултата истраживања (описивање). Истраживачка техника је скалирање. У истраживању је коришћен Скалер – СККВ. Скалер је Ликертовог типа и петостепени је. Подјелен је на три субскеале на којима су испитивана мишљења и ставови студената о доприносу студијских предмета са интеркултуралним садржајем појединим социјално-комуникацијским компетенцијама: јасно изражавање и квалитетно слушање (ЈИКС), уважавање разлика и различитости (УВР) и способност сарадње и рада у тиму (ССРТ).

Узорак. Узорком су обухваћена 123 студента Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини. Структура узорка је следећа: а) прва година студија 21,95% (N-27) студената, б) друга година студија 43,90% (N-54) студената, в) трећа година студија 34,15% (N-42) студената.

4. Анализа плана и програма Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини

Анализом плана и програма Студијског програма за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини, истражили смо интеркултуралност у образовању на нивоу садржаја. Руководећи се идејом да интеркултурални приступ у образовању не представља нов предмет већ нову методологију која покушава да у тражењу истине обухвати социолошке, психолошке, историјске, политичке, културне и економске чиниоце у сваком појединачном наставном предмету (Perotti, 1995). Анализирали смо их на основу наставних садржаја који укључују интеркултуралне вриједности, комуникацијске и со-

цијалне вјештине – компетенције које су дио интеркултуралних способности. Водили смо рачуна у оквиру анализе плана и програма Студијског програма за предшколско образовање о интензитету и екстензитету интеркултуралних садржаја, али и о ефикасности постојећих метода, како би се постигла мотивација за учествовање у активностима које пружају могућност дотицања са темама у подручју интеркултурализма на конкретним примјерима релевантним за стварне животне/интеркултуралне ситуације. У плановима и програмима се уочавају предмети који посједују садржаје потребне за стицање интеркултуралних способности будућих васпитача: а) Обавезни предмети: *Општа педагогија* (I година, I семестар), *Социологија образовања* (II година, II семестар), *Општа и развојна психологија* (I година, II семестар), *Основи дидактике* (II година, IV семестар) и *Рад са дјецом са тешкоћама у развоју* (III година, V семестар); б) Изборни предмети: *Рад са даровитом дјецом* (III година, V семестар). С обзиром на то да интеркултурално образовање на Студијском програму за предшколско образовање Педагошког факултета у Бијељини није прописано наставним планом и програмом као посебан наставни предмет (нити обавезан нити изборни) остављена је одлука предметним професорима о начину проучавања интеркултуралних садржаја у оквиру наведених предмета.

5. Интерпретација и анализа резултата истраживања

На основу обраде података униваријантном анализом АНОВА о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција студената предшколског васпитања и образовања за васпитно-образовни рад у дечјем вртићу (јасно изражававање и квалитетно слушање, уважавање разлика и различитости и способност рада у тиму и сарадње) у зависности од године студија коју похађају у овом истраживању дошли смо до сљедећих резултата:

1) Подаци указују (табела 1), да добијени Ф индекс ($F=1,835$), уз два степена слободe ($df=2$), показује да у зависности од године студија коју похађају студенти, не постоји разлика у њиховим ставовима и мишљењима о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијске компетенције – јасно изражававање и квалитетно слушање, јер је $p=0,164$. Израчуната аритметичка средина показује да виши ниво процјене доприноса изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијске компетенције – јасно изражававање и квалитетно слушање имају по години студија на Студијском програму за предшколско образовање старији студенти: прва година ($M=37,33$) и друга година ($M=36,07$), у односу на студенте треће године студија: 21-30 ($M=39,15$) (табела 1).

Компонента социјално-комуникацијских компетенција јасно изражававање и квалитетно слушање једна је од општијих компетенција и може се сматра-

ти и основном способношћу сваког образованог човјека данашњице. Основа је успешне свакодневне комуникације и развија се још од предшколског узраста. Како резултати показују, не постоје разлике у мишљењима студената прве, друге и треће године студија о утицају интеркултуралних садржаја који су дати кроз студијске предмете на развој компетенције јасно изражавање и квалитетно слушање. То нас наводи на закључак да се ова компетенција подједнако развија кроз различите године студија. Сматрамо да ни ту не престаје њен развој, него да се он продужава и кроз касније усавршавање и рад васпитача. Специфичност ове компетенције крије се управо у њеној општости.

2) Добијени Ф индекс ($F=3,263$), уз два степена слободе ($df=2$), показује да у зависности од године студија коју студенти похађају, постоји разлика у ставовима и мишљењима о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју њихове социјално-комуникацијске компетенције – уважавање разлика и различитости. Ова разлика је значајна на нивоу $p < 0,005$, јер је $p=0,042$. И када је у питању темељна компонента социјално-комуникацијске компетенције – уважавање различитости израчуната аритметичка средина показује виши ниво процјене доприноса изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција код старијих студената: прва година ($M=35,63$) и друга година ($M=34,65$), у односу на студенте треће године студија: 21-30 ($M=38,41$) (табела 2). Значајна разлика у процјени студената треће године у односу на студенте прве и друге године наводи нас на закључак да постоји допринос интеркултуралних садржаја у студијским предметима на развој компетенције уважавање разлика и различитости и да се он с годином студија повећава. То и јесте циљ већине студијских предмета, развој одређених компетенција које у малој мјери посједује студент кад ступи на студије. Свакако да би се требало обогаћивање студијских наставних планова и програма кретати у том смјеру, тако да се тај утицај и појачава кроз садржаје студијских предмета, а и кроз општу тенденцију цијелог студијског програма. Важност ове компетенције огледа се у очувању и његовању културне и језичке баштине, очувању заједничких и општих вриједности, узајамне отворености, равноправности и остваривању личних права.

3) Према подацима приказаним у табели 3, види се да добијени Ф индекс ($F=3,568$), уз два степена слободе ($df=2$), показује да у зависности од године студија коју студенти похађају, постоји разлика у ставовима и мишљењима о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју њихове социјално-комуникацијске компетенције – спремност за сарадњу и рад у тиму. Ова разлика је значајна на нивоу $p < 0,005$, јер је $p=0,031$. И у овом случају када су у питању ставови и мишљења о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју способности сарадње и рада у тиму као темељне компоненте социјално-комуникацијске компетенције израчуната аритметичка средина показује виши ниво процјене по години студија на Студијском програму за предшколско образовање студената старије године студија: прва

година (M-36,19) и друга година (M-36,16), у односу на студенте треће године студија: (M-40,17) (табела 3). Значајна разлика у процени доприноса изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју спремности за сарадњу и рад у тиму студената треће године у односу на студенте прве и друге године студија не индицира само проблем развоја ових компетенција кроз студије него индицира да током иницијалног образовања, већина васпитача не стиче знања која су им потребна за успјешну сарадњу са дјецом, колегама, породицама дјече и друштвеном средином, што потврђују и друга бројна истраживања (Rychen 2004, Delamare et al., 2005). Развијање ове социјално-комуникацијске компетенције, васпитачима пружа могућности за стварање одговарајућих социјално-емоционалних услова за васпитање и образовање у дјечијем вртићу (Ивковић, Миленовић, 2010). То прије свега подразумеива усклађивање односа са различитим васпитно-образовним ситуацијама у дјечијем вртићу. Подразумеива и позитивно расположење васпитача и дјече. Али и повратну информацију као услов и гаранцију успјешности васпитања и образовања у дјечијем вртићу. Ова социјално комуникацијска компетенција нарочито добија на значају. Посебно ако се има у виду чињеница да се тимски рад дуги низ година промовише као начин интеракције те заједничког дјеловања различитих профила стручњака у вртићу. Наиме, у тој сфери се јавља потреба за увођење тимова у којима људи раде заједно на остваривању заједничког циља – холистички развој предшколског дјетета у складу са својим способностима, потенцијалима, особеностима, потребама и интересима. Многи су разлози томе. Један је утврђена повезаност између тимског рада и укупне ефикасности рада. Резултати истраживања показују да увођење тимова у организацијску структуру доводи до повећања ефикасности и квалитета рада (Applebaum & Batt, 1994; Masy & Izumi, 1993; према West et al., 1998).

Табела 1. Допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијске компетенције – јасно изражавање и квалитетно слушање (ЈИКС) и година студија студената

Варијабла	Фреквенција (N)	Аритметичка средина (M)
Прва година	27	37,33
Друга година	55	36,07
Трећа година	41	39,15
Укупно	103	37,37
F-1,835	df-2	p-0,164

Табела 2. Допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијске компетенције – уважавање разлика и различитости (УВР) и година студија студената

Варијабла	Фреквенција (N)	Аритметичка средина (M)
Прва година	27	35,63
Друга година	55	34,65
Трећа година	41	38,41
Укупно	103	36,12
F-3,263	df-2	p-0,042

Табела 3. Допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијске компетенције – способност сарадње и рада у тиму (ССРТ) и година студија студената

Варијабла	Фреквенција (N)	Аритметичка средина (M)
Прва година	27	36,19
Друга година	55	36,16
Трећа година	41	40,17
Укупно	103	37,50
F-3,568	df-2	p-0,031

Закључак и педагошке импликације

У емпиријском дијелу истраживања утврђено је да постоји значајна разлика у ставовима и мишљењима студената о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенција уважавање различитости и спремност за сарадњу и рад у тиму у зависности од године студија коју похађају. Не постоји значајна разлика у њиховим ставовима и мишљењима о доприносу изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју компетенције јасно изражавање и квалитетно слушање. На тај начин потврђене су све посебне хипотезе и општа хипотеза да студенти предшколског васпитања и образовања сматрају значајним допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција, али не процењују подједнако баш сви тај допринос. Студенти треће године студија процјењују значајнијим допринос изучавања студијских предмета са интеркултуралним садржајем развоју социјално-комуникацијских компетенција: уважавање разлика и различитости и сарадња и способност рада у тиму у односу на студенте прве и друге године студија.

Традиционално много више напора, времена и енергије улаже се у то да студенти стекну и развију дидактичке и академске компетенције. Међутим, како ове компетенције нису једина одговорност васпитача, у програме високошколских институција морали би бити укључени и начини иницирања, подршке и евалуације интеркултуралних вјештина, социјално-комуникацијских компетенција. Неке од могућих стратегија којима би се наведени циљ могао остварити су сљедеће: боља опремљеност библиотеке литературом, као једног од начина стицања више знања о другим културама; развијање веће могућности путовања студената јер би на тај начин могли научити, стећи искуства и добити приједлоге за провођење интеркултурализма у вртићу. Јер интеркултурално образовање нема за циљ само да подучава о различитим културама. Информативно знање о различитостима је неопходно, али није довољно. То је само основа од које се креће, а наставља се корак даље, у откривању односа. Успостављање односа између носилаца различитих култура

је суштина интеркултуралне педагошке активности; израда практичних задатака који траже од студената децентрацију у положај и улогу дјетета, посебно оних који припадају другим културним групама и увођење већег броја предмета током студирања који су посвећени интеркултуралним садржајима.

Иако је доста предмета погодно за примјену интеркултуралног концепта, а показано је колико је то потребно и корисно, ипак се један предмет издваја. То је Грађанско образовање и васпитање. Док остали предмети имају сваки своје одређене циљеве у које треба проткати интеркултурални приступ, у грађанском образовању и васпитању развијање интеркултуралног концепта је циљ по себи. Овај предмет би требало увести као обавезан предмет у наставне планове студијских програма за предшколско образовање васпитача. У оквиру предмета изучавали би се садржаји усмјерени на образовање за демократско друштво које подразумева подизање свјести о плурализму друштвене стварности и могућностима за живот у мултикултуралној клими, како би помогли студентима да развију боље и реалније разумјевање данашњег свијета, да постану активни учесници у процесима доношења одлука, одговорни и информисани грађани у складу са основним принципима демократије и отвореног и динамичког грађанског друштва, зачетници грађанског образовања у дјечијим вртићима. Основу грађанског васпитања као наставног предмета чини учење о људским правима (Будић, 2009). Како истиче Миле Илић (2002: 1) „Грађанско образовање младих има изузетан друштвени и персонални значај, врло сложене педагошке интенције, дидактичко-методичке специфичности, почетне услове и изазове, визије и перспективе“.

Литература

- Barry, B. (2006). *Kultura i jednakost: egalitarna kritika multikulturalizma*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Братанић, М. (1990). *Микропедагогија*. Загреб: Школска књига.
- Будић, С. (2009). Образовање за демократско друштво и развој свести за живот у мултикултуралној и интеркултуралној заједници кроз садржаје грађанског васпитања, *Теме*, вол. 33, 1339–2352.
- Byram, M. (2000). Assessing Intercultural Competence in Language Teaching. *Sprogforum*, n.18, vol. 6, 8–13.
- Giudici, C. & Rinaldi, C. (2002). Making learning Visible. *Children as Individual and Group Learners Reggio Emilia*. Italy: Reggio Children.
- Ивковић, М., Миленовић, Ж. (2010). *Социјални односи у одељењу и повољна емоционална клима за рад*, у: М. Ивковић (ур.), *Годишњак за педагогију*, Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 1, 7–23.
- Илић, М. (2002). Стратегија подстицања стваралачког испољавања ученика и студената у оквиру Грађанског образовања. Бања Лука.

- Kim, Y. Y. (1991). Intercultural communication competence. In: T. Toomey, F. Korzenny (ur.). *Cross-cultural interpersonal communication*. Newberry Park, CA: Sage, 259–275.
- Ouellet, F. (1991). *L'Education interculturelle-essays sur contenu de la formation des maitres*. Paris: Editions L'Harmattan.
- Pastuović, N. (1999). *Edukologija. Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Perotti, A. (1995). *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
- Стандарди квалитета рада васпитача, педагога и директора у предшколском васпитању и образовању. (2011). Сарајево: Агенција за предшколско, основно и средње образовање БиХ.
- Falanga, M. (1993). La prospettiva interculturale nella scuola elementare. *Scuola Italiana Moderna*, 14–102.
- West, M. A., Borril, C. S. & Unsworth, K. L. (1998). Team effectiveness in organizations, *International Review of Industrial and Organizational Psychology*, 13, 1–48.

Mirjana Jeftović, Jelena Bozalo

INTERCULTURAL EDUCATION AND SOCIAL-COMMUNICATIVE EDUCATORS

Summary: Development of social and communication competencies sensitive personality and life-long process. Training for personality communication culture, appreciation of difference and diversity, and the ability of cooperation in a multicultural environment, a significant pedagogical task. They should start as early as kindergarten. Significant role in that process colleges that educate future educators, who should be the main drivers and mediators in acquiring intercultural content and value. Enriched content in intercultural studies educators will be able to successfully develop social-communication competence, but also encourage children in kindergarten to the promotion and shaping of attitudes of openness to others, equality and mutual respect. To determine, whether and to what extent students study groups for teachers adopted during the study of intercultural content, the paper analyzed contents curriculum of the Program for Preschool Education Pedagogical University in Bijeljina. In order to investigate how students assess their social and communicative competence, in May 2012. The research was carried out on a sample of 123 students of the Program for Preschool Education Pedagogical University in Bijeljina.

Key words: teacher, kindergarten, competence, social-communicative competence of teachers, intercultural education

